

Smertens vei

I den stille uke, i påskehøytiden, var jeg i Berlin. Fra byens sentrum kan man innenfor en times biltur oppleve to så markante motsetninger som Fredrik den stores praktslott Sans Souci (Sorgenfri) i Potsdam, i sørvest, og konsentrasjonsleiren Sachsenhausen i byen Oranienburg, nordvest for Berlin. Jeg var begge steder. Ikke et øyeblikk er jeg i tvil om hva som gjorde sterkeste inntrykk: Sachsenhausen.

Sachsenhausen. Navnet står risset inn i mange nordmenns sinn som en uhyggelig påminnelse om den grenseløse ondskap mennesker kan prestere under kommando av en gal fører. Uhyggen blir ikke mindre ved at vi vet at Sachsenhausen ikke er det eneste sted med slike assosiasjoner, men ett av mange i det tyske rike.

SØNDAG I SACHSENHAUSEN

AV GISLE HOLLEKIM



Leiren er blitt et minnesmerke som i dag skal lære ettertiden at dette aldri må få skje igjen. Kanskje det bare er en uoppnåelig drøm. Ondskapen i verden vil trolig finne sine egne og nye raffinerte veier også i fremtiden. Likevel kan ingen gi opp kampen mot regimer og systemer som kan skape slike steder som Sachsenhausen. Som minnesmerke er leiren uansett et virkemiddel som setter spor etter seg hos alle som går inn gjennom porten med den provoserende inskripsjonen: Arbeit macht frei.

Området er merket for en vandring med stans ved 21 stasjoner fra begynnelse til slutt. Tankene går usøkt til Jerusalem til en annen Via Dolorosa, Smertens vei, med 14 stasjoner, som troende i århundrer har gått og minnes Jesu vei gjennom lidelse og død til oppstandelse.

Å gå Via Dolorosa i Sachsenhausen er ingen oppbyggelse. På nært hold får man se hvordan 500 personer ble stuet inn i en liten brakke. Tre og fire køer over hverandre. Elendige halmmadrasser i grov strie. Bitende kaldt om vinteren. Ubehagelig hett om sommeren. Et blikk inn i enecellene avslører den psykiske og fysiske terror. Dødsdømte fanger kunne tilbringe måneder i stummende mørke i fotlenke før henrettelse. Restene av gasskammeret og krematoriet står fortsatt. En komplett modell viser hvordan det hele har sett ut i virkeligheten. Rasjonelt og effektivt. I en bred og dyp grøft var åstedet for henrettelse ved skyting. Ofrene ble stilt mot en vegg av tømmerstokker. Før tilintetgjørelsen i krematoriet var det bare en siste stasjon igjen: likhuset. Her foretok leirlegen de mest makabre «operasjoner». Forbausende ærlig fortelles det ved plakater og fotomontasjer i stasjon 21 om hva som foregikk.

Vandringen gjennom Sachsenhausen er over. Tankene går spesielt til alle de pårørende etter de vel 200 nordmenn som døde her i løpet av krigsårene. 2450 nordmenn i alt passerte Sachsenhausen i disse årene. Ved slutten av den annen verdenskrig var det hele 30 000 fanger i denne leiren.

Den er blitt en dyster og realistisk påminnelse om ondskapsens realitet i verden. Men den er også et minnesmerke over dem som ofret sitt liv for fredens og frihetens sak.

Bak dette skimter vi verdier og idealer som det er verdt å kjempe for fortsatt. Det er godt at dagens tyske samfunn er ærlig nok til å holde minnene levende. Tysk kultur representerer noe av det ypperste i Europa. Innen musikk, bildende kunst og litteratur er det et stort antall «udødelige» navn. Konger har etterlatt seg praktfulle byggverk. Sans Souci er ikke det eneste! Men ingen av disse kulturskatter må noensinne få tyskere eller oss andre til å glemme at fred og frihet har sin pris: Sachsenhausen.

101894